

Majbølle Nor blev tørlagt men fuglelivet fik et hjørne

Gule vipstjerter sidder og vipper i toppen af den fuldmodne hvede, mens rørhøgen vakler af sted på stive vinger som en halvfuld stodder. Dansk sensommer, når den er bedst, men lydkulissen er helt forkert.

Susjjii, susjjii – lyder suset fra E47, hvor de motorvejsglade bilister drøner forbi – eller rettere – tværs gennem Majbølle Nor, som det var engang.

Tag ikke fejl – fuglereservatet »Majbølle Nor«, der ligger ud mod Guldborg Sund er fuldstændig kunstigt skabt af noget ubrugeligt jord, der var blevet til overs efter byggeriet af Guldborgsundtunnelen og den tilhørende motorvej.

Da Vejdirektoratet i årene 1985-1988 byggede den 460 meter lange tunnel, blev området anvendt til deponi for oppumpet ler, sand og mudder fra sundet. Der skulle gøres plads på bunden af sundet til de to store sænkekasser, som tunnelen er sammensat af.

Meningen var, at markerne kun midlertidigt skulle fungere som depot for oppumpet materiale, men da jorden skulle leveres tilbage, havde mudder, ler og slam dannet tætte lag, så regnvandet ikke kunne sive ned. Arealerne var derfor ubrugelige som landbrugsjord. Enden på den historie blev, at Vejdirektoratet overlod 34 hektar til det daværende Storstrøms Amt i 1988.

Amtet besluttede at udlægge arealet som et fuglereservat, og efter en skånsom jordbehandling blev de 34 hektar indhegnet i 1991, så der kunne etableres afgræsning. Takket være oppumpningen af materialer fra havbunden var indholdet af salt og kalkskaller så højt, at der udvikledes et plantedække som på den naturlige strandeng.

I dag er fuglereservatet Majbølle Nor kendt vidt og bredt som et formidabelt natursted, og fra observationstårnet på sydsiden er der indrapporeret hele 180 forskellige

Majbølle Nor

230 hektar fladvand, inddæmmet med to kilometer dæmning fra Guldborg Sund i 1923-25 af lokale bønder. Ligger fire kilometer syd for Guldborg.

Mindre opfyldning i forbindelse med byggeriet af Guldborgsund-tunnelen i 1985-88 resulterede i oprettelsen af 34 hektar fuglereservat i 1991.

Vildtreservat siden 1995.

Kortene er fra 1888 og 1995.

Guldborgsund Kommune.

Koordinater: 6079788, 677623.

fuglearter, heriblandt sjældenheder som silkehejre, hvidøjet and, striberyle og damklire. Sågar en høgeugle er set en enkelt gang ved Noret.

Bønderne går sammen

Landskabet omkring Majbølle Nor har gennemgået dramatiske forandringer siden begyndelsen af det 20. århundrede

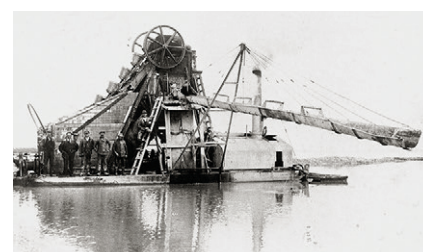
Hvornår tanken meldte sig om en udtørring af vigen ved Majbølle, foreligger der intet om, men Første Verdenskrigs gode indtjening for dansk landbrug har sikkert haft sin store betydning for bøndernes beslutning om at inddæmme Majbølle Kirkenor. Det var ikke noget lille projekt at kaste sig ud i – dæmningen alene skulle være næsten 2000 meter lang – og det var heller ikke billigt. Til gengæld lokkede udsigten til den store gevinst i form af mere jord. Noret ville kunne give 230 hektar ny landbrugsjord.

Vedtægterne for interessentskabet »Kirkenor« blev stiftet 6. december 1918 og havde som formål »inddæmning og udtørring af Noret mellem Hjelm og Majbølle og erhvervelse af det derved fremkomne areal, ca. 420 tønder land«.

Det første officielle møde om sagen blev afholdt af Landvæsenskommissionen 22. juli 1919 i Majløkke Forsamlingshus.

Kommissionen var sammensat af dommer og borgmester i Sakskøbing Valdemar Gandil (1868-1921) som formand, den lokale godsejer cand. jur. Johan Ludvig Grandjean (1862-1926) fra Vennerslund som landvæsenskommissær og amtsrådsmedlem J.L. Lollike. De tre herrer skulle behandle sagen »om inddæmning og tørlægning af Noret mellem Hjelm og Majbølle, samt erhvervelse af ejendomsret over det derved indvundne areal«.

Bestyrelsen for interessentskabet »Kirkenoret«, der ønskede projektet gennemført, var også mødt: gårdejer

Centralkanalen gravede man med håndkraft, hvorimod den knap to kilometer lange dæmning blev bygget ved hjælp af tipvogne til at transportere det opgravede materiale. Lokomotivet hentede man selv på hestetrukken vogn i Saksøbing. Senere blev der også anvendt en flydende gravemaskine, der kunne deponere sit materiale på land ved hjælp af en lang slidske. Fotos: Saksøbing Lokallhistoriske Arkiv; nederst tv.: Einar Storgaard 1941.

N.P. Christensen (formand), gårdejer H.O. Puggaard, P. Henriksen, P.J. Romme og August Hansen. Desuden deltog ingeniør H.H. Hansen, som interessentskabet havde benyttet som teknisk konsulent, og som eventuelt kunne komme på tale som entreprenør til at udføre arbejdet.

Landvæsenskommissionen oplyste, at man agtede at antage civilingeniør Henrik Marquard Markersen (1881-1968) fra Rødby som kommissionens tekniske konsulent. Desuden ville der blive antaget en landinspektør til at klassificere de bidragspligtige arealer samt afsætte grænserne mellem de impliceredes ejendomme og det nye land. Det blev landinspektør Søren Jungersen fra Maribo, der fik det job.

Fiskernes protest

De følgende to år blev en række uoverensstemmelser om tekniske detaljer mellem lodsejernes ingeniør Hansen og landvæsenskommissionens ingeniør Markersen forhandlet, og resultatet blev ganske dramatisk.

På stort set alle konkrete kritikpunkter måtte ingeniør Hansen bøje af, men hans projektforslag og plan-tegninger viste sig så mangelfulde,

Ingeniør Markersens pumpehus fra 1925 fungerer stadig, og det er for nogle år siden blevet forsynet med en automatisk grødeoprensere.

Udover de oprindelige pumper findes flere generationer i pumpehuset. Den grå »Lykkegaard«-pumpe til højre er fra 1978, mens de to andre er af nyere dato.

at de ikke kunne anvendes. På foranledning af Landvæsenskommissionen blev ingeniør H.M. Markersen allerede i september 1921 opfordret til at overtage Hansens opgave og udarbejde forslagene. Ingeniør Hansen blev simpelthen fyret, og hans opgave overdraget til kommissionens egen rådgiver.

I samme periode skulle det også afklares, hvordan områdets større jordejere på grevskabet Hardenberg (centrum på Krenkerup – opløst i 1924) og baroniet Guldborgland (Orebygård og Berritzgård – opløst i 1919) stillede sig til de nødvendige omlægninger af vandløbene på enen.

Sakskøbing Rådhus var ramme for landvæsenskommissionens næste møde 3. marts 1922. Interessentskabet havde endnu ikke besluttet sig men ønskede fortsat frit valg mellem de to forslag fra ingeniør Markersen: en mindre løsning med dæmningsføring henover Majbølle Ø eller en større løsning med en dæmning henover Hjelm Ø.

Imidlertid begyndte der at dukke protestadresser op.

På det følgende møde i landvæsenskommissionen på Sakskøbing Rådhus 30. maj 1922 blev der fremlagt en skriftlig protest fra Guldborg-Vignæs Fiskeriforening og en tilsvarende skrivelse fra bestyrelsen i Fiskerifor-

eningen i Nykøbing F. Også skovrideren fra grevskabet Hardenberg fremlagde en skriftlig protest. Grevnen besværede sig over størrelsen af det økonomiske bidrag, man var blevet tillagt. Man ville gerne nøjes med en tredjedel.

Interessentskabet affærdigede fiskernes protest med en bemærkning om, at man »ikke kan tænke sig, at fiskeynglen skulle kunne lide nogen skade, eller at den omstændighed at Noret lukkes ved

Fhv. gårdejer Henrik Kepp passer pumperne, og han fremviser en af de originale vandturbiner, der opbevares i pumpehuset.

Dæmningen ændrer sig ikke meget over tid, bortset fra at den er blevet mere »langhåret« i 2005 (farvebilledet), end den var i 1940 (sorthvid). I dag er der heller ikke telefonpæle længere langs dæmningen, men bemærk de rosafarvede blomster. Det er den forholdsvis sjældne rosenkatost. Fotos: Einar Storgaard (s/h), forfatteren (farve).

en dæmning, skulle kunne give anledning til erstatning for tabt fiskeplads«. Man kunne heller ikke give fiskerne en særlig ret til færdsel på dæmningen.

Hvad angår grevskabets protest sagde man simpelthen blankt nej. Der var allerede taget behørigt hensyn.

Så var sagen ved at være færdigbehandlet for kommissionen, og den kunne afsige sin kendelse 14.

Fra dette beskedne observationstårn er der et godt overblik, når fuglene skal tælles i de tre større vandsamlinger, der udgør reservatet.

juni 1922. Selve spørgsmålet, om der overhovedet skulle være noget projekt, blev afgjort med disse ord:

»Efter at have undersøgt forholdene på stedet må kommissionen formene, at det projekterede anlæg er af betydning for rekvirenten, der derfor må have krav på, at foretagendet fremmes, idet dette ikke kommer i strid med andres velerhvervede ret, og der kan således intet hensyn tages til de fremkomne protester. Dette gælder særligt med hensyn til den affiskerens fremsatte protest, ligesom der ikke kan indrømmes dem nogen særlig færdselsret på dæmningen eller det inddæmmede areal«.

Knap 10 mio. kr.

Derefter fastlagde kendelsen de nærmere detaljer ved projektet. Dæmningen skulle være knap to kilometer lang og med en kronehøjde på 2,2 meter over daglige vande. Skråningen mod havet skulle beklædes med et rått glaci af sten.

Pumpestationen skulle opføres, hvor dæmningen udgik fra Majbølle

Land, og den skulle rumme to pumper med tilsammen en ydeevne på 1,6 kubikmeter pr. sekund og drevet af to 40 hk dieselmotorer. Mellem pumpehus og dæmning skulle der udgraves et pumpebassin, som gennem en afvandingssluse ville stå i åben forbindelse med Guldborg Sund.

Det blev fastlagt i kendelsen, at vandstanden i Noret skulle holdes nede under to meter i forhold til daglig vande i Guldborg Sund, og skulle den stige op over denne grænse, så ville man være forpligtet til at pumpe »med al til rådighed værende kraft, dag og nat, til vandstanden atter er nede på koten ÷ 2 meter«.

Endelig skulle der graves en hovedkanal i hele Norets længde på ca. 3325 meter. Den ville få forbindelse med ca. 1000 meter stikkanaler.

Så var der pengene. Forslag I – den større løsning ud til Hjelm Ø – ville koste 348.000 kr. (10,4 mio. kr. i 2013-værdi), men forslag II – den mindre løsning henover Majbølle Ø – ville koste 332.000 kr. (9,9 mio. kr. i 2013-værdi). Til gengæld ville den store løsning blive en anelse billigere i årlige driftsudgifter, nemlig 110 kr. (3300 kr. i 2013-værdi).

Hele arbejdet skulle være færdigt senest to år fra den dato, hvor Landbrugsministeriets koncession blev udstedt.

Sådan gik det. Interessentskabet valgte den lille løsning, og i 1925 stod inddæmningen færdig.

Nej til støtte

I de følgende årtier fik man drænet jordene og efterhånden udvasket salt- og svovlforbindelser, så det meste kunne dyrkes. Dog var der en stribe marker langs indersiden af dæmningen, hvor der fortsat var problemer. Formentlig var der tale om indsvivende havvand gennem dæmningen.

I 1942 fik man udarbejdet et projektforslag til en drænledning langs dæmningen, så det skadelige vand kunne ledes bort. Prisoverslaget var på 5500 kr. (119.100 kr. i 2013-værdi). Pumpelagets bestyrelse forsøgte at opnå tilskud efter Landvindingslo-

Hovedsøen ligger lige ud for observationstårnet, og her er fyldt med fugle – gæs, ænder og vadefugle især – men også hyppigt en havørn, der er på jagt efter bytte. Hele 180 forskellige fuglearter er der hidtil noteret fra tårnet.

ven men fik nej. Man blev henvist til at prøve Grundforbedringsloven.

I 1958 forsøgte bestyrelsen atter lykken hos Statens Landvindingsudvalg. Man havde udarbejdet et projekt for renovering af pumper og afløbsforholdene, som man gerne ville have både støtte og lån til.

To repræsentanter for landvindingsudvalget kom til møde hos formanden for pumpelaget, gårdejer Karl Bentsen, i Majbølle, hvor også amtsrådets repræsentant i pumpelaget, godsejer J.C.V.V. Grandjean fra Venerslund var mødt op sammen med formanden for Maribo Amts Grundforbedringsudvalg.

Men det nyttede ikke noget med det fine fremmøde.

Forslaget blev gennemgået, og fra Statens Landvindingsudvalgs side gjorde man straks opmærksom på, at de 30.000 kr. (402.100 kr. i 2013-værdi), som udgjorde den anslåede udgift, kun ville andrage 70 kr. (938 kr. i 2013-værdi) pr. hektar. Det beløb måtte de mange lodsejere sagtens selv

kunne betale, og i øvrigt faldt denne type reparationsarbejder uden for formålet med landvindingsudvalgets støtteordning.

Der var ikke noget at gøre. Lodsjerne måtte selv finansiere en hjælpemotor, og det samme gentog sig i 1978 og igen i 1995. Men da var der sket store omvæltninger.

Fuglene flokkes

Byggeriet af Guldborgssund-tunnelen og motorvej E47 ændrede voldsomt på Majbølle Nor-inddæmningens topografi. Lodsejerne måtte tåle, at Vejdirektoratet annekterede et større område i østenden af det inddæmmede land, ikke bare til selve tunnelåbningen men også til deponi for oppumpet sand og mudder fra Sundet. Det kom der så et fuglereservat ud af på 34 hektar, da det viste sig, at deponipladsen ikke var sådan at gøre dyrkbar igen.

Så tag ikke fejl – fuglereservatet »Majbølle Nor« er 100 procent kunstigt skabt af noget ubrugeligt jord,

der var blevet til overs efter byggeriet af Guldborgsundtunnelen og den tilhørende motorvej. Det har intet at gøre med det oprindelige Nor, men det bekymrer fuglene sig ikke om. De flokkes i tusindvis i Noret.

På listen over de 69 nye eller genskabte søer herhjemme står Majbølle Nor på en 16. plads efter antallet af iagttagne fuglearter.

KILDER

Forfatterens besøg på lokaliteten, 27. juli 2005 og 17. august 2012 (foto).

Hansen, Kjeld: Dårligt design i nye søer giver for få fugle. Fugle og Natur nr. 3. DOF 2009.

Kring, L.: Af de lolland-falsterske digers historie. Årbog for Lolland-Falsters historiske samfund. 1956.

»Majbølle Nor«. Udskrift af Maribo Amts Landvæsenkommissions-Protokol nr. 14, 1919-1923. Kopi hos Sakskøbing Lokalhistoriske Arkiv.

Statens Landvindingsudvalg, j.nr. 2151. Rigsarkivet.

Thorsen, Sven: Fuglereservatet Majbølle Nor. Pjece fra Storstrøms Amt, Natur- og Plankontoret 1995.

Fuglelivet i Majbølle Nor

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet i Majbølle Nor, så brug dette link: www.dofbasen.dk.

Herunder ses en oversigt over de 180 fuglearter, som er registreret fra **Majbølle Nor**, pr. 12. december 2013. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Lille Lappedykker	(392/734)	Rørhøg	(298/411)	Storspove	(48/281)	Bjergpiber	(1/2)
Toppet Lappedykker	(6/18)	Blå Kærhøg	(17/17)	Sortklire	(228/820)	Gul Vipstjert	(237/1275)
Gråstrubet Lappedykker	(16/29)	Duehøg	(4/4)	Rødben	(313/1861)	Hvid Vipstjert	(186/1533)
Sorthalset Lappedykker	(1/3)	Spurvehøg	(38/58)	Damklire	(17/17)	Silkehale	(2/216)
Skarv	(60/1322)	Musvåge	(87/282)	Hvidklire	(265/1720)	Gærdesmutte	(15/16)
Silkehejre	(2/4)	Fjeldvåge	(41/41)	Svaleklire	(96/218)	Jernspurv	(3/3)
Sølvhejre	(3/7)	Fiskeørn	(7/8)	Tinksmed	(306/3453)	Rødhals	(4/8)
Fiskehejre	(201/649)	Tårnfalk	(150/186)	Mudderklire	(269/1336)	Nattergal	(2/2)
Knopsvane	(287/13261)	Dværgfalk	(4/4)	Stenvender	(1/1)	Rødstjert	(6/12)
Pibesvane	(5/44)	Lærkefalk	(2/2)	Odinshane	(44/64)	Bynkefugl	(15/24)
Sangsvane	(140/6492)	Vandrefalk	(69/69)	Dværgmåge	(2/4)	Stenpikker	(17/36)
Sædgås	(18/381)	Agerhøne	(71/280)	Hættemåge	(163/27583)	Ringdrossel	(2/2)
Blisgås	(32/502)	Vagtel	(2/2)	Stormmåge	(74/6046)	Solsort	(31/69)
Grågås	(610/195500)	Fasan	(9/12)	Sildemåge	(4/11)	Sjagger	(20/1197)
Snegås	(6/6)	Vandrikse	(52/58)	Middelhavssølvmåge	(3/3)	Sangdrossel	(4/4)
Canadagås	(42/4163)	Plettet Rørvagtel	(2/2)	Sølvmåge	(99/2731)	Vindrossel	(4/37)
Bramgås	(110/13166)	Grønbenet Rørhøne	(81/124)	Kaspisk Måge	(4/4)	Misteldrossel	(2/3)
Knortegås	(8/72)	Blishøne	(236/12052)	Svartbag	(64/174)	Græshoppesanger	(4/4)
Nilgås	(3/6)	Trane	(2/13)	Rovterne	(1/1)	Sivsanger	(3/3)
Rustand	(3/3)	Strandskade	(341/3287)	Splitterne	(1/2)	Kærsanger	(8/12)
Gravand	(530/20590)	Klyde	(519/19832)	Fjordterne	(13/26)	Rørsanger	(66/121)
Pibeand	(489/32585)	Lille Præstekrave	(149/302)	Havterne	(25/63)	Gulbug	(29/39)
Knarand	(630/13835)	Stor Præstekrave	(374/5511)	Dværgterne	(1/2)	Gærdesanger	(9/10)
Krikand	(614/56034)	Hvidbrystet Præstekrave	(3/4)	Sortterne	(13/34)	Tornsanger	(86/184)
Gråand	(305/19658)	Hjejle	(267/76479)	Klippedue/Tamdue	(2/5)	Havesanger	(15/23)
Spidsand	(146/755)	Strandhjejle	(15/23)	Huldue	(3/8)	Munk	(6/6)
Atlingand	(71/111)	Vibe	(510/64722)	Ringdue	(24/126)	Gransanger	(17/20)
Skeand	(630/12494)	Islandsk Ryle	(34/251)	Tyrkerdue	(4/7)	Løvsanger	(4/8)
Rødhovedet And	(14/14)	Sandløber	(2/7)	Gøg	(32/42)	Grå Fluesnapper	(1/2)
Taffeland	(277/12046)	Dværgryle	(129/731)	Høgeugle	(2/2)	Skægmejse	(4/11)
Hvidøjet And	(10/10)	Temmincksryle	(86/239)	Natugle	(3/3)	Sumpmejse	(2/2)
Troldand	(492/367595)	Stribet Ryle	(2/2)	Mursejler	(10/188)	Blåmejse	(15/34)
Bjergand	(101/490)	Krumnæbbet Ryle	(201/1891)	Isfugl	(3/3)	Musvit	(21/66)
Hvinand	(56/1104)	Almindelig Ryle	(309/11208)	Vendehals	(3/3)	Rødrygget Tornskade	(6/6)
Lille Skallesluger	(6/18)	Kærløber	(29/38)	Stor Flagspætte	(5/5)	Stor Tornskade	(6/6)
Toppet Skallesluger	(135/715)	Brushane	(429/10129)	Sanglærke	(147/1400)	Skovskade	(2/4)
Stor Skallesluger	(27/278)	Dobbeltbekkasin	(119/434)	Digesvale	(83/1910)	Husskade	(6/8)
Hvæpsevåge	(5/11)	Stor Kobbersneppe	(172/547)	Landsvale	(112/2843)	Allike	(4/21)
Rød Glente	(6/22)	Lille Kobbersneppe	(62/379)	Bysvale	(60/798)	Råge	(11/165)
Havørn	(198/229)	Småspove	(12/39)	Engpiber	(132/623)	Sortkrage	(6/6)

Gråkrage	(107/952)	Bogfinke	(17/239)	Grønsisken	(2/10)	Dompap	(1/2)
Ravn	(3/4)	Kvækerfinke	(3/77)	Tornirisk	(94/686)	Gulspurv	(126/1280)
Stær	(182/29592)	Gulirisk	(1/2)	Bjergirisk	(12/513)	Hortulan	(1/1)
Gråspurv	(2/3)	Grønirisk	(44/512)	Stor Gråsisken	(3/10)	Rørspurv	(156/323)
Skovspurv	(22/481)	Stillits	(92/685)	Lille Gråsisken	(2/22)	Bomlærke	(2/2)

Herunder ses en oversigt over de 23 andre dyr (end fugle), som er registreret fra **Majbølle Nor**, pr. 12. december 2013. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Grøn Frø	(1/5)	Aurora	(1/1)	Græsrandøje	(12/98)	Ræv	(1/2)
Stregbredpande	(2/10)	Østlig Takvinge	(1/1)	Engrandøje	(5/25)	Grævling	(1/1)
Stor Bredpande	(1/1)	Dagpåfugleøje	(8/12)	Okkegul Randøje	(3/4)	Ilder	(1/1)
Stor Kålsommerfugl	(4/10)	Admiral	(9/13)	Almindelig Blåfugl	(1/1)	Spættet Sæl	(1/1)
Lille Kålsommerfugl	(2/21)	Tidselsommerfugl	(5/21)	Sekspletet Køllesværmer	(2/11)	Snog	(1/1)
Grønåret Kålsommerfugl	(2/2)	Nældens Takvinge	(4/13)	Hare	(28/64)		

Plantelivet ved Majbølle Nor

TBU 36/62: Kysten mellem broen ved Guldborg og Hjelms Nakke (incl. Majbølle Nor)

Fra strandenge i Majbølle Nor kendes strandkogleaks, smalbla-

det kællingetand og bladmosserne *Barbula tophacea*, *Bryum warneum* og *Leptobryum pyriforme* foruden champignonarten *Agaricus fissuratus*. På diget, der adskiller Majbølle Nor fra

Guldborg Sund, ses rosenkatost i mængde. Nærmere oplysninger om Majbølle Nor er ønskelige.

Om Hjelms Ø foreligger oplysninger ikke.

Kilder: Gravesen 1982.